

בענין תרי לבוד

למע"ג דמסקינן דאמרינן תרי לבוד, היינו דוקא בפס ארבעה, אך בטפח גרידא לא אמרינן תרי לבוד.

אולם הדברים נריכיים ציבור בתלתא, חדא עמס נידון הגמ' אי אמרינן לבוד מתרי רוחי, ב' חילוקא דהריטב"א דאף דאמרינן לבוד מתרי רוחי, אך היינו דוקא בפס ארבעה, הג' מאי דהוסיף וחדית הריטב"א, דאף את"ל דאמרינן תרי לבוד בטפח, אך הכא דבעינן שתי דפנות דעריבין לא מהני, ונ"ב דהא עמס דין לבוד מהני לדין דעריבין, וכדחזינן בפס ארבעה, וכיון דאמרינן תרי לבוד, אמאי לא מהני לדין דעריבין.

ונראה לדון בציבור הדברים, דהנה לקמן (יה א) אמר אביי אורי שלשה בסוכה גדולה ומיעוטו זין בקנים זין בשפודין הוי מעוט בסוכה קטנה בקנים הוי מעוט בשפודים לא הוי מעוט והני מילי מן הכד אכל באמנע פליגי בה רב אחא ורבינא חד אמר יש לבוד באמנע וחד אמר אין לבוד באמנע כו', הרי דרב אחא (ע' פסחים עד ז) סבר דלא אמרינן לבוד באמנע, ועמדו האחרו' דכלל התורה כולה אמרינן לבוד בכל גוונא.

וביארנו האחרו' [יעוין בעמק צרכה (סי' יח) ושאר אחרו', ויסוד הדברים מצואר במג"א (סי' תקצ סק"ט וסי' תרלז סק"ה)] דתרי דיני לבוד איכא, לבוד דכל התורה כולה ולבוד דמחילות, וגדר לבוד דכל התורה כולה היינו דחשבינן ליה כאילו נתקרב, אך התם באויר באמנע לא סגי בנתקרב דא"כ צ"ל ליה שיעורא [ועכ"פ למה דלידדו האחרו' דמיירי התם בסוכה קטנה דוקא ויעוין צבה"ג ויעוין בל' הריטב"א שם] ובעינן לדין לבוד דמחילות, דגדרו דמאריכין המחילה (ויעוין להלן עוד בגדר הדברים) ולהכי סבר רב אחא דלא אמרינן לבוד באמנע [ולפו"ר היינו דס"ל לקירווי ליכא תורת מחילה יעו"ש בגמ' דמדמי נמי לקורת מצוי ולאהל דטומאה, אלמא דאין הנידון בסכך דסוכה דוקא אלא בכל קירווי, דס"ל דתורת מחילה היינו דוקא מן הכד ולא מלמעלה].

ומעתה יש לבאר דברי הגמ' גבי מחללת ארבעה ומשהו, דס"ד דלא אמרינן תרי לבוד, די"ל דסלקא דעתין דאיכא רק דין לבוד דקירוב, וזוה אי אמרינן תרי לבוד הוי תרתי דסתרי, דאי רואין כאילו נתקרב למעלה א"כ ע"כ לא נתקרב למטה ואי נתקרב למטה ע"כ לא נתקרב למעלה.

ואע"ג דבחד לבוד נמי הוי תרתי דסתרי, וכגון במחללת ז' ומשהו, דאי אמרינן לבוד וכאילו נתקרב ועלה למעלה, הרי נחסרה המחילה למטה, אך בזה י"ל דנהי דרואין את המחילה כאילו עלתה למעלה, אך מ"מ כיון דבמחילות איכא מחילה למטה, שפיר חשיבא מחילה, ואין דין רואין מגרע המחילה המציאותית [וי"ל דבהך סברא שו"ט בריש עירובין (ג א) מקלפת קורה בתוך עשרים

אמר רב יהודה סוכה העשויה כמצוי כשרה ואותו טפח מעמידו לכל רוח שירצה רבי סימון ואיתימא רבי יהושע זן לוי אמר עושה לו פס ארבעה ומשהו ומעמידו בפחות משלשה סמוך לדופן וכל פחות משלשה סמוך לדופן כלבוד דמי כו' הנה הריטב"א בסוגין כתב דהך דינא מיירי זין בסוכה גדולה, וזין בסוכה קטנה, דאף בסוכה קטנה בעינן פס ד' ולא סגי בטפח שוחק דמוקי ליה זי מלעי, כיון דבעינן ז' דפנות דעריבין, וז"ל בהא סגי אפילו לסוכה גדולה מאד, ומיהו אפילו בסוכה קטנה לא מתכשרא בטפח שוחק זינתים והוי לבוד לכל זד דלעולם שתי דפנות כשיעור סוכה דעריבין בעינן כו' עכ"ל יעו"ש (והרי"ך גיאות עמ' זו והעיטור דע"ט פליגי דסגי בטפח שוחק וכ"ה בשער הכוונות סוכות דרוש ד' דק"ה).

והריטב"א לקמן (טו ז) כתב וז"ל מדלא קאמר דמכשר דופן שני בטפח שוחק זי מלעי פחות מג' לכל רוח דהו ליה ז', שמעינן דלעולם לא אמרינן תרי לבודין בפחות מפס ד', מיהו לאו ראייה היא דהא עדיפא ליה לאשמעינן כו' וסוכה העשויה כמצוי דבעינן פס דהויא ארבעה ולא מכשרין בטפח שוחק זינתים, או משום דהויא סוכה גדולה או משום דבעינן שתי דפנות דעריבין בשכנגדו בחצר פרוץ, מיהו עיקר הדין אמת הוא מדלא אדכרי הך רבותא הכא והתם בשום אנפא עכ"ל.

הרי מצואר מדברי הריטב"א, דדן אי אמרינן לבוד מתרי רוחי בפחות מפס ארבעה, ולידד להוכיח מסוגין דלא סגי בטפח שוחק זי מלעי, ודחה בתרי גווי, הא' דאיכא לאוקמי בסוכה גדולה, והב' דמיירי אף בסוכה קטנה אלא דהכא גרע משום דבעינן שתי דפנות דעריבין בשכנגדו בחצר פרוץ [ומש"כ 'בשכנגדו בחצר פרוץ' כוונתו לדבריו בסוגין (להלן גבי סיכך ע"ג מצוי שיש לו לחי) דבעומדת בחצר חשיבא כעריבין, וחסרון דעריבין הוי דוקא היכא דפרוץ אף כנגדו יעו"ש] ומצואר מדברי הריטב"א, דאף את"ל דאמרינן לבוד מתרי רוחי אף בטפח גרידא, מ"מ היינו דוקא היכא דליכא חסרון דעריבין, אך בעשויה כמצוי, אף בסוכה קטנה, כיון דאיכא חסרון דעריבין, לא מהני טפח שוחק זי מלעי [וכן נראה מלשונו בסוגין, דאתי עלה משום חסרון דעריבין, ולא משום דלא אמרינן כלל לבוד מתרי רוחי].

והנה לקמן (טו ז) אמר רב חסדא אמר אבימי מחללת ארבעה ומשהו מתרת בסוכה משום דופן היכי עביד תלי ליה באמנע פחות משלשה למטה ופחות משלשה למעלה וכל פחות משלשה כלבוד דמי פשיטא מהו דתימא חד לבוד אמרינן תרי לבוד לא אמרינן קא משמע לן, ומצואר מדברי הגמ' דסלקא דעתין דלא אמרינן כלל תרי לבוד וקמ"ל דאמרינן [וכן בעירובין (ט א) גבי קורת מצוי התלויה משתי רוחות מהו דתימא מרוח אחת אמרינן לבוד משתי רוחות לא אמרינן לבוד קא משמע לן] וחדית הריטב"א

שיעורא, וע"כ דהיינו שיעור רוחז דארבעה טפחים, ומעתה ניחא דצמחללת כיון דאית בה שיעור רוחז אמרי' בה דין לצוד דמחילות, ואף דלית בה שיעור גובה די' טפחים (ויש להאריך עוד בזה).

ומה דנסתפק הריטב"א דדילמא אמרי' לצוד מתרי רוחי אף צפחות מפס ארבעה וכגון בטפח שוחק, נראה דהיינו דוקא לענין סוכה, דכיון דדופן סוכה טפח ועכ"פ דופן שלישיט [ויעוין בחידושי מרן רי"ז הלוי (קונטרס סוכה בסוגין)] שפיר אית לה שם מחילה, ושייך בה דין לצוד דמחילות.

אולם מצואר בריטב"א, דאף את"ל כן, דאף בטפח שוחק דסוכה אמרי' לצוד מתרי רוחי, אך הכא דאיכא חסרון דעריבון, וכגון דעומדת הך סוכה בחצר פרואה ל"א לצוד בתרי רוחי.

וביאור הדברים נראה, די"ל דלדינא דעריבון לא מהני דין לצוד דמחילות, דגדר לצוד דמחילות היינו כדנבאר לעיל דחשיב סתימה, כיון דצפחות מג' ליכא בקיעה, אך לא חשיב חפלא דמחילה ממש, וי"ל דהא לא מהני לדין דעריבון, אלא הא דמהני לצוד לדין דעריבון, וכדחזינן צפס ד' דמהני בצירוף לצוד, היינו דוקא דין לצוד דקירוב.

ומעתה יש לבאר, דהנה הריטב"א שם נסתפק בזה, וכתב בזה ב' דרכים, דבדרך קמא כתב דבסוגין מיירי בסוכה גדולה דוקא, ובסוכה קטנה מהני טפח שוחק ותרי לצוד אף לחסרון דעריבון, אלא דבדרך הב' כתב די"ל דלענין חסרון דעריבון לא מהני, ויש לבאר, דהנה הריטב"א בסוגין נטה דבסוכה העשויה כמצוי לא בעינן זורת הפתח, אך מסיק דהמחמיר תע"ב, ויש לומר דבזה תליין הנך ב' דרכים, דאי בסוכה העשויה כמצוי לא בעינן כלל זורת הפתח, א"כ הכא שפיר מהני טפח שוחק, דע"י תרי לצוד דמחילות חשיב דופן ז', ולענין דין דעריבון אמרי' חד לצוד דקירוב (וי"ל דהך דין לצוד דקירוב ל"ה סתירה לדין לצוד דמחילה ועו"ל ואכמ"ל) אך להנך שיטות דאף בסוכה העשויה כמצוי בעינן זורת הפתח, וי"ל בגדר הדבר דאף דכבר איכא שיעור דופן ע"י פס ד' ולצוד, בעינן נמי לזרף הך דופן לדופן האחרת ע"י זורת הפתח, וי"ל דדין לצוד דמחילות לא מהני לזה, ובעינן דין לצוד דקירוב, ולהכי בטפח שוחק בי מייעי בסוכה קטנה לא מהני, דבעינן למימר תרי לצוד דקירוב (חדא לדין עריבון, והב' במקום זורת הפתח) והא לא אמרינן (ויל"ע בלשונו הריטב"א).

ומקצת קורה למעלה מעשרים מקצת סכך בתוך עשרים ומקצת סכך למעלה מעשרים אמר רבה צמזוי כשר בסוכה פסול מאי שנא צמזוי דכשר דאמרינן קלוש סוכה נמי לימא קלוש אי קלשת הויא לה חממה מרובה מזילתה הכא נמי אי קלשת הויא לה קורה הניטלת ברוח אלא על כרחך נעשו כשפודין של מתכת הכא נמי על כרחך נעשית זילתה מרובה מחממה כו' ויעו"ש ברש"י על כרחך השתא זילתה מרובה מחממה דהא רואין הוא דקאמרינן ולא שקילנא מינה מידי, וי"ל דרז אחא דסבר אין לצוד באמצע סבר דאף בזה חשיב תרתי דסתרי וכנ"ל] אך אי בעינן לדון תרי לצוד, בזה שפיר הוי תרתי דסתרי, דאי רואין את הסכך כאילו נתקרב כלפי מעלה, ל"ש לדון דרואין נמי כאילו נתקרב כלפי מטה^א.

והא דמסקינן דאמרי' תרי לצוד, נראה דלאו היינו משום דאמרי' תרי לצוד אף דהוי תרתי דסתרי, אלא קמ"ל דאיכא נמי דין לצוד דמחילות, דגדרו דמאריכין המחילה, וצוה לא הוי כלל תרתי דסתרי, דשפיר מזינן להאריך המחילה לצ' ה"ל דין.

ומעתה יש לבאר היטב דברי הריטב"א, דאף דמסקינן דאמרינן תרי לצוד, אך היינו דוקא צפס ארבעה, אך צפחות מפס ארבעה לא אמרינן תרי לצוד, דהרי נתבאר דהא דאמרינן תרי לצוד היינו רק דדין לצוד דמחילות, וא"כ בעינן שיעור מחילה, אך צפחות מארבעה טפחים דליכא שיעור מחילה, ליכא כלל דין לצוד דמחילות, ולהכי נהי דחד לצוד אמרינן דהיינו דין לצוד דקירוב, אך תרי לצוד דבעינן לדין לצוד דמחילות לא אמרינן.

אלא דנ"ב לכאורה דהא חזינן דצמחללת ארבעה ומשהו אמרינן תרי לצוד, וע"כ היינו דין לצוד דמחילות, והא שיעור מחילה הוי י' טפחים הרי דאמרי' תרי לצוד אף צפחות משיעור מחילה.

ונראה דלא קשיא, דכבר ביאר בחידושי רבינו חיים הלוי (פי"ז משנת) בשיטת הרמב"ם דשיעורא די' טפחים לא הוי שיעור דמחילה עצמה אלא ברשות המוקפת^ב ומהאי טעמא לחי של אשירה כשר וליכא בזה דינא דכתומי מיכתת שיעוריה, וכבר נתבאר לעיל באורך, דהיינו דוקא שיעורא דגובה עשרה טפחים, אך שיעורא דרוחז ארבעה הוי שיעור בעלמא המחילה, וכדמוכח מדין דיומדין, דבעינן שיעור מחילה ד' טפחים [כמצואר ברמב"ם (פי"ז משנת הל' ג) ובחידושי רבינו חיים הלוי (פט"ז משנת)] אף דבלא"ה איכא שיעור ברשות המוקפת, וכן משמע מדנוכר חידושא דלחי של אשירה בלחי דוקא, ומשמע משום דלחי לא בעי שיעור ברוחזו, משא"כ בשאר מחילות רה"י דבעו

^א ובעירובין (יט ב) פליגי תנאי אי אמרינן תרי רואין, אך יתכן דהכא דחד דינא הוא, אי לאו דהוי תרתי דסתרי, לכו"ע אמרינן תרי רואין (ועוד יל"ד מעניינא דתרי הילכתא).

^ב ואף דדין גוד אסיק אמרי' רק היכא דצמחילה עצמה איכא שיעור י' טפחים, מ"מ דין לצוד דמחילות אמרי' אף דצמחילה פחותה מ' טפחים.

^ג ואף דבלשון הריטב"א בסוגין נראה דגמי בלוה"פ דד' טפחים אף בסוכה העשויה כמצוי, אך מסבירא הוא תמוה, דהא כבר איכא שיעור ז' טפחים ע"י פס ד' ולצוד, ואי בעינן צוה"פ לכאו"ע כ"ה היינו לזרפה לדופן האחרת (ויל"ד) ויתכן לפרש דמודה דלהך שיטה בעינן זורת הפתח עד סוף הדופן, אלא כוונתו דלעולם בעינן דינא בלוה"פ שיעור ד' טפחים, ולאפוקי פחות מד' (ויותר מג') דלא חשיבא צוה"פ (יעוין באה"פ ועכ"פ בדברי הריטב"א לקמן י"ל דאזיל להנך שיטות דבעינן צוה"פ על פני כל הדופן.